

Piotr Stanek, Adam Zapala

DUKATY DECJUSZA

MATERIAŁY
DLA UCZNIÓW

Dukaty Decjusza

Organizator

Stowarzyszenie Willa Decjusza

ul. 28 Lipca 1943 17a

30-233 Kraków

tel. +48 12 425 36 38, 425 36 44, 425 36 23

fax: +48 12 425 36 63

www.villa.org.pl

Koordynator projektu

Grzegorz Morek

Konsultacja

Prof. Andrzej Wojtyna

Patronat Honorowy

Marek Sowa - Marszałek Województwa Małopolskiego

Partner

Projekt realizowany
z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

Finansowanie

FORUM DIALOGU KULTUR

Projekt współfinansowany

ze środków

Gminy Miejskiej Kraków

Projekt zrealizowano przy udziale finansowym Gminy Miejskiej Kraków

Patroni medialni

Dukaty Decjusza to projekt popularyzujący wiedzę o ekonomii w perspektywie historycznej i współczesnej, obejmujący historię i rolę pieniądza, politykę monetarną i numizmatykę. Adresowany jest do uczniów szkół podstawowych z małych miejscowości województwa małopolskiego.

Tematami zajęć są wybrane zagadnienia związane z historią pieniądza od starożytności po współczesność, jego wartością i rolą, polityką monetarną oraz numizmatyką. W części zajęć na tle epoki Renesansu przedstawiane są postaci Mikołaja Kopernika i Justusa Decjusza (autorzy czołowych traktatów ekonomicznych swej epoki, którzy prowadzili spór dotyczący reformy monetarnej), a także ich osiągnięcia w obszarze kształtowania polityki gospodarczej dawnej Europy i Polski.

Projekt składa się z 10 edycji Nocnych Lekcji realizowanych w formie wykładów, prelekcji, warsztatów oraz zabaw (gier) edukacyjnych opartych na koncepcji uczenia się przez doświadczenie. Dukaty Decjusza realizowane są w renesansowej Willi Decjusza, co przyczynia się do atrakcyjności i efektywności tego projektu. Obcowanie z substancją zabytkową, poznawanie historii poprzez odbywanie swego rodzaju podróży w czasie czyni naukę niezapomnianym i miłym przeżyciem oraz korzystnie wpływa na trwałość efektów nauczania.

Zajęcia są dostosowane do wieku uczniów, a uczestniczący w nich nauczyciele otrzymują pakiety dydaktyczne (scenariusze lekcji) poświęcone historii polskiego pieniądza, reformom ekonomicznym i wyzwaniom związanym z wprowadzeniem euro, co umożliwi im prowadzenie zajęć z innymi grupami uczniów.

W projekcie udział biorą eksperci i specjaliści z obszaru ekonomii i kultury, którzy prezentują m.in. rozwój ekonomii, politykę monetarną Polski i UE, numizmatykę oraz przedstawiają Renesans i jego wybitnych przedstawicieli.

Od pieniądza pierwotnego do pieniądza elektronicznego

I. Podstawowe wiadomości i definicje

Pytając, czym jest pieniądz nie pytamy o to, jak wygląda, ale o to, do czego służy (jakie spełnia funkcje).

Podstawową funkcją pieniądza jest ułatwianie wymiany – tzn. umożliwienie zamiany tego, co chcemy sprzedać (np. ziemniaki, stary samochód, praca) na coś, co chcemy kupić (np. nowy piórnik, plecak, mieszkanie, usługi fryzjerskie). Bez istnienia pieniądza trudno byłoby np. zamienić stary samochód na nowy plecak.

Pieniądz nie został wymyślony od razu. Na początku ludzie zorientowali się, że niektóre „rzeczy” chcą mieć wszyscy, więc łatwo je na coś innego zamienić. Takimi rzeczami było np. zboże czy zwierzęta (wszyscy chcą jeść), ale również (nieco później) metale szlachetne, takie jak złoto.

Te „płacidła” (towary, które pośredniczyły w wymianie) miały pewne charakterystyczne cechy. Są to również współcześnie **cechy pieniądza**:

- wartość
- trwałość
- podzielność
- przenośność.

Funkcje pieniądza:

- jest środkiem wymiany – pieniądze możemy łatwo zamienić na dobra lub usługi (i odwrotnie, różne rzeczy lub usługi wymieniamy za pieniądze);
- jest środkiem płatniczym – można w nim wyrażać wszelkie zobowiązania i należności (np. pożyczki, mandaty, grzywny itp.);
- jest jednostką rozrachunkową – możemy w niej wyrażać wartość wszelkich dóbr i usług (jest „wspólnym mianownikiem” przy porównywaniu wartości rzeczy);
- jest jedną z możliwych form gromadzenia majątku (oszczędzania).

Historyczne formy pieniądza:

- 1) Płacidła (różne towary nie będące pieniądzem, ale służące do wymiany)
- 2) Metale szlachetne
- 3) Monety
- 4) Banknoty
- 5) Pieniądz bezgotówkowy (czeki, weksle)
- 6) Pieniądz elektroniczny.

II. Ćwiczenia i zadania

A. Rozwiąż rebus:

~~AN~~

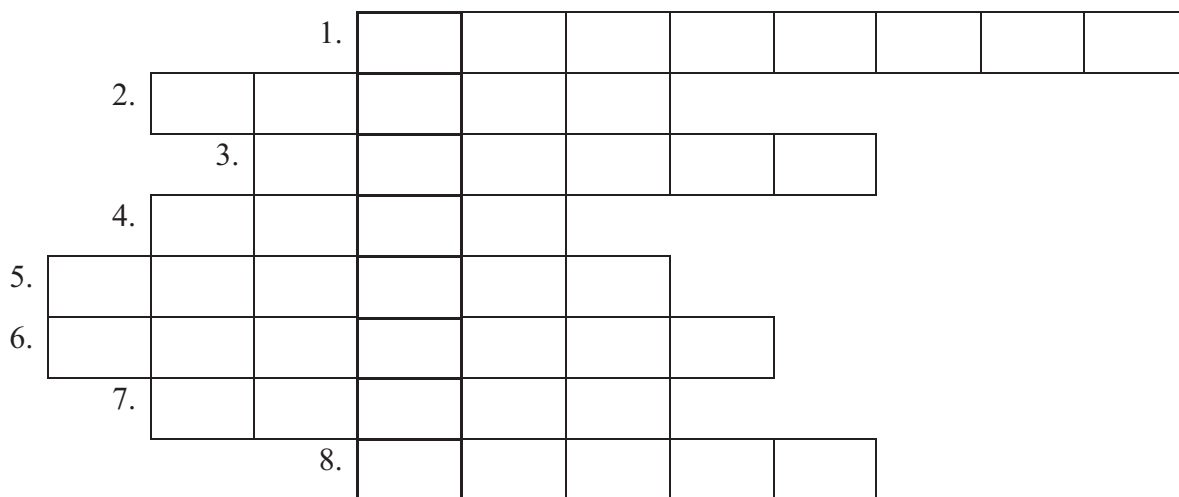
+

~~S~~

Słowo to oznacza wymianę towaru za towar, bez udziału pieniędzy.

B. Rozwiąż krzyżówkę

1. Dobro, które stanowiło środek wymiany przed powstaniem pieniądza (ogólnie).
2. W tym kraju po raz pierwszy zastosowano pieniądz papierowy.
3. Złoto i srebro to szlachetne.
4. W nim pieniądze są najbezpieczniejsze.
5. Z niego najczęściej wytwarza się banknoty.
6. Taki kształt mają monety.
7. Zwierzęta te były w starożytności jednym z powszechnych płacideł.
8. Jedno z pierwszych płacideł – wygodne ze względu na powszechność stosowania (do produkcji mąki) i dużą podzielność, jednak o stosunkowo niewielkiej wartości.

C. Uszereguj w kolejności chronologicznej formy pieniądza:

1. Banknot
2. Grudka złota
3. Karta kredytowa
4. Moneta
5. Zboże

D. Wyjaśnij, której z czterech cech pieniądza brakuje podanym przedmiotom. Zaznacz X w odpowiednich okienkach.

	Wartość	Trwałość	Podzielność	Przenośność
Piasek				
Książka				
Sól				
Chleb				
Telefon				
Krowa				
Płatki róży				
Marmurowe bloki				

E. Którą z funkcji pieniądza wykorzystujesz jeśli:

1. kupujesz chipsy,
2. nie kupujesz chipsów, a 2 zł wrzucasz do świnki-skarbonki,
3. płacisz rachunek za telefon komórkowy,
4. porównujesz wartość gier komputerowych,
5. idziesz do fryzjera,
6. decydujesz, czy kupić rower czy hulajnogę,
7. odkładasz 50 zł miesięcznie na nowy komputer,
8. pożyczasz koledze 5 zł.

Wpisz liczby odpowiadające czynnościom w odpowiednich kolumnach.

Środek wymiany	Środek płatniczy	Jednostka rozrachunkowa	Oszczędzanie

F. Zastanów się i odpowiedz:

- a. Jakie znasz dobra (rzeczy, towary), które mają cechy pieniądza i mogłyby być płacidlami (teraz lub w przeszłości)?
- b. Jak wyobrażasz sobie pieniądz przyszłości?
- c. Jak zmieniłoby się Twoje życie, gdyby nagle zniknęły wszystkie monety i banknoty?

Decius i Copernicus. Polityka monetarna Królestwa Polskiego okresu Renesansu

I. Podstawowe wiadomości

Po zwycięstwie nad Krzyżakami w wojnie trzynastoletniej w latach 1453-1466 terytoria kontrolowane przez Polskę objęły m.in. cały bieg Wisły, co zdecydowanie ułatwiło wymianę handlową z Europą Zachodnią i przyczyniło się do wzbogacenia się mieszkańców. Głównymi towarami eksportowymi były zboże, skóry, sól, bydło czy produkty gospodarki leśnej.

Sytuacja międzynarodowa Polski wydawała się korzystna – bezpośrednio zagrożenie ze strony Zakonu Krzyżackiego zmniejszyło się, a Jagiellonowie zasiadali na tronach także w sąsiednich monarchiach (Czechy, Węgry). Polska stawała się krajem otwartym tak na relacje gospodarcze, jak naukowe i kulturalne – na dwór królewski ściągali świetnie wykształceni imigranci – prawnicy, architekci, ekonomiści, bankierzy (m.in. Baltazar Behem, Johann Boner, Justus Decjusz).

Brakowało jednak pieniądza: skarb państwa nie miał dość kruszców, by wybić go w dostatecznej ilości w mennicach krajowych, w obiegu było więc wiele monet zagranicznych. Ze względu na ich dużą liczbę trudno było się zorientować, która ile jest warta (i jak nimi płacić za kupowane towary, aby na tym nie stracić).

O problemach Królestwa Polskiego z pieniądzem pisał Mikołaj Kopernik oraz doradca króla Zygmunta Starego – Justus Decjusz. Obaj zalecali wprowadzenie takich samych pieniędzy w całej Rzeczypospolitej: w Koronie, na Litwie i w Prusach Królewskich, czyli proponowali „unię monetarną” (nieco podobną do obecnej strefy euro).

Decjusz proponował przetopienie starych monet na nowe i zezwalał, aby zawartość metalu szlachetnego w monetach była niższa niż jej nominal (ustalona wartość). Dawało to królowi zysk i pozwalało na wybicie większej ilości monet, niż kruszców, które w danym momencie posiadał.

Kopernik argumentował, że wartość nominalna monety musi być równa wartości zawartego w niej kruszcu, a więc nie można przetopić starych monet na nowe, gdyż stare były częściowo wykonane ze stopów gorszej jakości. Dzięki propozycjom Kopernika pieniądz byłby „mocniejszy” (jak obecnie np. dolar czy euro), ale taka reforma byłaby kosztowniejsza i nie dawała zysku władcy. Odpowiadając Decjuszowi Mikołaj Kopernik sformułował **prawo Kopernika-Greshama**, mówiące o tym, że **pieniądz gorszy wypiera pieniądz lepszy**.

Zygmunt Stary zdecydował się na rozwiązanie proponowane przez Decjusza. Wprowadzono wówczas nowe nominały (wielokrotności grosza i dukaty):

1 złoty (dukat) = 5 szóstaków = 10 trojaków = 30 groszy = 90 szelągów = 180 ternarów (trzeciaków) = 540 denarów. Również w 1526 roku sejm pruski uchwalił unię monetarną z Polską. Na pełną unię monetarną z Litwą trzeba było czekać do roku 1569 i Unii Lubelskiej.

Do wybicia nowego pieniądza zużyto w latach 1525-26 około 40 ton srebra. Emisja monet złotych była bardzo ograniczona aż do ślubu Zygmunta Augusta z Elżbietą Habsburżanką w 1543 roku, która wniosła w posagu ok. 100 kg złota.

II. Ćwiczenia i zadania

A. Rozwiąż rebus

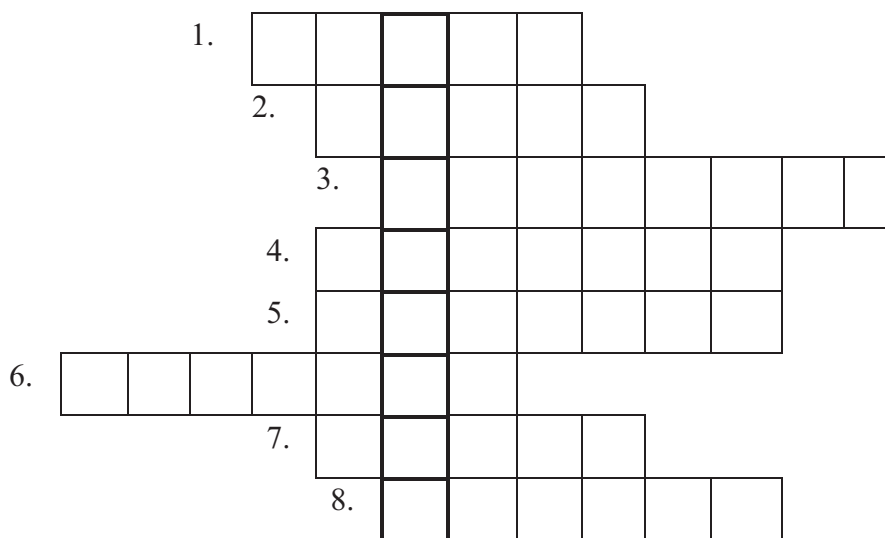
~~SKA~~ +

~~TY~~

Słowo to oznacza najdrobniejszą z monet wybijanych za czasów Jagiellonów (również po reformie przeprowadzonej przez Zygmunta I Starego). Monety o tej nazwie były znane w Europie już w czasach Cesarstwa Rzymskiego.

B. Rozwiąż krzyżówkę

1. Nazwa najcenniejszej złotej monety z czasów Jagiellonów.
2. Rzecz, którą kupujemy.
3. To, czym płacimy.
4. Doradca króla Zygmunta, który zaprojektował reformę pieniądza. Właściciel Willi.
5. Cenny metal, z którego wybijane są monety (ogólnie).
6. Imię króla, który wprowadził dukaty, szóstaki, trojaki, grosze.
7. Rzeka, która przepływa m.in. przez Kraków i Toruń.
8. Król ma ją na głowie.

C. Co oznaczają poniższe przysłowia?

1. Znać kogoś jak zły szeląg.
2. Nie dać za coś złamanego szeląga (lub grosza).
3. Wtrącić swoje trzy grosze.
4. Dobry żart tynfa¹ wart.

¹ Tynf – moneta srebrna o wartości nominalnej 30 groszy, bita po potopie szwedzkim, zawierała znacznie mniej srebra.

- D. Jarko i Sławko pracowali przez tydzień w królewskiej winnicy. W kolejnych dniach za swoją pracę otrzymali wynagrodzenie w monetach wykazanych w poniższej tabeli. Proszę wskazać, kto zarobił więcej każdego dnia, a kto w całym tygodniu. Czy któryś z nich zarobił w sumie 1 złoty dukat lub więcej? Relacje wartości między monetami były następujące: 1 złoty (dukat) = 5 szóstaków = 10 trojaków = 30 groszy = 90 szelągów = 180 ternarów (trzeciaków) = 540 denarów.

Dzień	Jarko	Sławko	Kto więcej (w przeliczeniu na denary)
Poniedziałek	40 denarów	4 grosze	
Wtorek	20 ternarów	2 trojaki	
Środa	2 trojaki	1 szóstak	
Czwartek	3 grosze	60 denarów	
Piątek	5 groszy	10 szelągów	
Sobota	1 trojak	15 ternarów	
RAZEM			

- E. Oblicz, ile złotych dukatów mógł wybić Zygmunt August, jeśli przeznaczył na ich produkcję cały spadek od Elżbiety Habsburżanki. Załóżmy, że było w nim 105 kg złota a na jeden dukat potrzeba 3,5 g.

Pytania dodatkowe: Ile za tę kwotę można byłoby kupić koni, jeśli jeden kosztował 6 dukatów? A ile krów po 75 groszy każda?

- F. Oblicz relację wartości między złotem a srebrem, jeśli wiadomo, że złoty dukat ważył 3,5 grama, a srebrny grosz 2 gramy. Dla przypomnienia, relacje wartości między monetami były następujące: 1 złoty (dukat) = 5 szóstaków = 10 trojaków = 30 groszy = 90 szelągów = 180 ternarów (trzeciaków) = 540 denarów.

Hej euro! Polityka monetarna Polski i strefy euro

I. Podstawowe wiadomości

Państwo może o wielkości emisji pieniądza decydować samodzielnie. Ilość pieniądza w obiegu wpływa na inne ważne wielkości ekonomiczne (takie jak inflacja lub deflacja, wzrost gospodarczy, stopa bezrobocia itp.). Pieniądz jest więc ważnym narzędziem polityki gospodarczej.

Polityka gospodarcza to ogół działań władz różnych szczebli zmierzających do realizacji określonych celów ekonomicznych – np. stabilnej wartości pieniądza, wysokiego poziomu zatrudnienia (a niskiego bezrobocia), szybkiego wzrostu gospodarczego, równowagi w relacjach gospodarczych z zagranicą, racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych itp.

Istnieje kilka sposobów wyznaczania ilości (podaży) pieniądza w gospodarce. Różne miary biorą pod uwagę różne formy pieniądza:

M0 – obejmuje wyłącznie pieniądz banku centralnego (banknoty, monety oraz depozyty banków komercyjnych w banku centralnym).

M1 – pieniądz to gotówka (pieniądz emitowany przez bank centralny, czyli M0) oraz wartość depozytów na rachunkach bieżących w bankach (z których pieniądze można wypłacić w każdej chwili).

M2 – pieniądzem jest wszystko to, co w M1 (monety, banknoty i środki na rachunkach bieżących) oraz lokaty (depozyty terminowe, z których można skorzystać dopiero po pewnym czasie).

M3 – pieniądzem jest wszystko to, co w M2 oraz krótkoterminowe obligacje (które można łatwo zamienić na gotówkę).

W Polsce w sierpniu 2013 roku wartość M0 wynosiła 154 mld zł, M1 – 531 mld zł, M2 – 928 mld zł, a M3 – 950 mld zł.

Inflacja (a więc wzrost cen i odpowiadający mu spadek wartości pieniądza), będąca skutkiem zbyt dużej ilości pieniądza w obiegu, powoduje wiele niekorzystnych zjawisk. Np. zamiast kupić coś w przyszłości ludzie wolą dokonać zakupu już dziś, bo obawiają się, że ceny w przyszłości będą wyższe. To z kolei powoduje niedobory w sklepach i dalszy wzrost cen. Dodatkowo trzeba częściej zmieniać cenniki, etykiety, dostosowywać automaty itp. – są to tzw. „koszty zmiany menu”. Podnoszą się również koszty związane z porównywaniem cen w sklepach (tzw. „koszty zdartych zelówek”). Wzrost cen dóbr codziennego użytku oznacza również znaczne koszty społeczne inflacji (biedni stają się jeszcze biedniejsi).

W sytuacji stale spadających cen – **deflacji** – konsumenci odkładają zakupy na przyszłość (oczekując, że ceny dóbr spadną), co oznacza, że producentom coraz trudniej jest sprzedać swe wyroby. Produkcja jest więc ograniczana, pociągając za sobą zwolnienia i wzrost bezrobocia.

Dla gospodarki najlepsza jest sytuacja „stabilności cen” – czyli taka sytuacja, w której oczekiwane zmiany cen nie wpływają na podejmowane przez ludzi decyzje. „Stabilność cen” jest głównym celem **banków centralnych**.

Banki centralne stosują **dwa główne narzędzia polityki pieniężnej** – stopę procentową i stopę rezerwy obowiązkowej.

Podnosząc **stopę procentową** bank centralny zniechęca do ubiegania się o kredyt (bo staje się on droższy), a obniżając ją – powoduje, że kredyty stają się tańsze i jest na nie więcej chętnych. W pierwszym wypadku ilość pieniądza na rynku spada, a w drugim – rośnie.

Stopa rezerwy obowiązkowej to ilość gotówki, którą muszą mieć banki komercyjne w stosunku do posiadanych depozytów. Podnosząc ją bank centralny utrudnia bankom udzielanie kredytów, a obniżając – ułatwia. Stopa rezerw obowiązkowych jest zmieniana bardzo rzadko.

Bankiem centralnym Polski jest **Narodowy Bank Polski**. Istnieje on od roku 1945, choć swój obecny kształt zawdzięcza Konstytucji RP oraz Ustawie o Narodowym Banku Polskim z 1997 roku.

Obecnie Narodowy Bank Polski spełnia wszystkie trzy główne funkcje banku centralnego:

- banku emisyjnego (emituje banknoty i monety w złotych i groszach),
- banku państwa (prowadzi bankową obsługę finansową państwa),
- banku banków (organizuje system rozliczeń pieniężnych, prowadzi bieżące rozrachunki międzybankowe itp.).

Oprócz tego NBP prowadzi m.in. działalność naukowo-badawczą, edukacyjną, informacyjną oraz statystyczną.

Od 1999 roku Narodowy Bank Polski stosuje strategię bezpośredniego celu inflacyjnego, co oznacza, że jego działania są ukierunkowane na osiągnięcie uprzednio ogłoszonego poziomu inflacji (obecnie jest to 1,5-3,5%).

Integracja walutowa – utworzenie na danym obszarze jednej waluty (zamiast kilku) lub zlikwidowanie wahań kursów walut. W pierwszym wypadku zwykle powołuje się również jeden bank centralny.

Korzyści z integracji walutowej – ograniczenie kosztów wymiany walut i niepewności związanej ze zmianami kursów walut, jak również ułatwienie porównywania cen w różnych krajach. Wszystko to usprawnia współpracę i wymianę międzynarodową.

Koszty integracji walutowej – konieczność rezygnacji z niezależnej polityki pieniężnej oraz utrata jednego z mechanizmów dostosowań do zmian sytuacji (np. w odpowiedzi na kryzys waluta osłabi się, co wspiera eksport i łagodzi skutki kryzysu; natomiast umocnienie waluty w okresie wzrostu pozwala ograniczyć inflację).

Euro jest walutą 17 państw Unii Europejskiej.

Europejski Bank Centralny jest bankiem centralnym krajów strefy euro. Istnieje od 1998 roku i ma siedzibę we Frankfurcie nad Menem (Niemcy). EBC stoi na straży wartości euro, a więc jego głównym celem jest walka z inflacją. Europejski Bank Centralny jest bankiem emisyjnym i bankiem banków, ale nie spełnia funkcji banku państwa (bo strefa euro nie jest państwem).

II. Ćwiczenia i zadania:

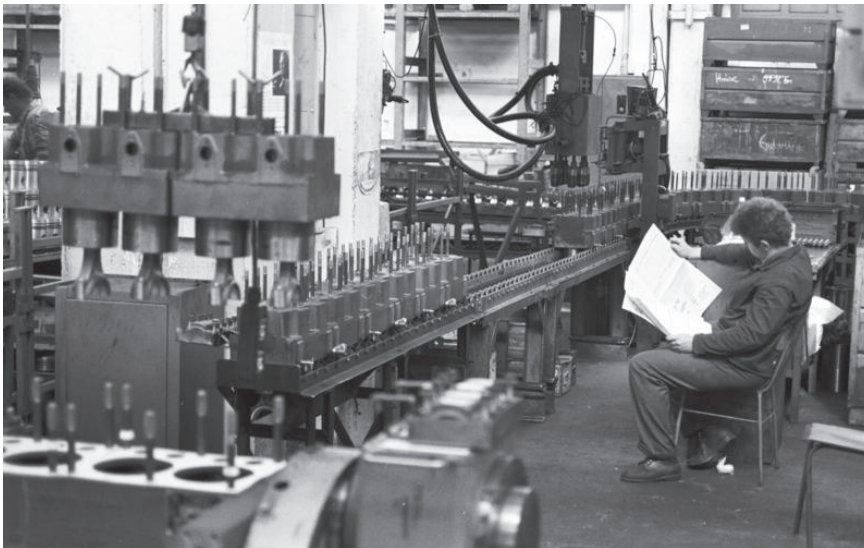
A. Połącz w pary obrazek z podpisem

- bezrobocie (robotnik w fabryce czyta gazetę)
- inflacja (bezwartościowy pieniądz zamiatany na ulicach)
- brak towaru w sklepie

1.....

2.....

Bundesarchiv, Bild 183-1090-1001-001
Foto: Hirschberger, Ralph | September 1900

3.....

Źródła i autorzy zdjęć (zdjęcia wykorzystano na warunkach *Creative Commons*, pobrano z Wikimedia):

- Autor: István Mizerák Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt,
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/Inflaci%C3%B3_utan_1946.jpg
- Autor: James Emery from Douglasville, United States (Empty store shelves),
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/Cuba_quota_store.jpg
- Źródło: Niemieckie Archiwum Federalne, Bundesarchiv, Bild 183-1990-1001-001,
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/77/Bundesarchiv_Bild_183-1990-1001-001%2C_Nordhausen%2C_Kurzarbeit.jpg

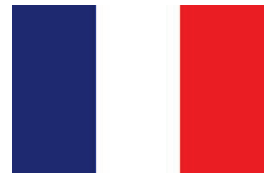
B. Rozwiąż rebus:

~~RNET~~ +

~~MOFON~~ + ~~ERAN~~

+

~~B~~

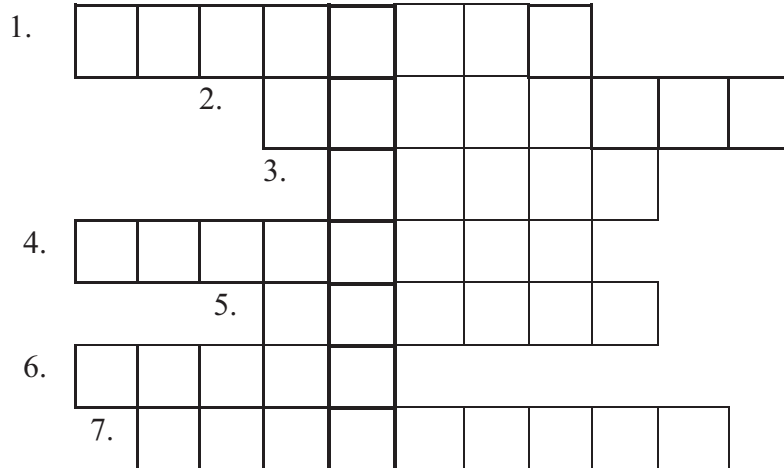
+

~~S~~

Termin ten oznacza wprowadzenie jednej waluty w kilku krajach

C. Rozwiąż krzyżówkę. Co oznacza jej główne hasło?

1. N..... Bank Polski
2. Słowo określające spadek cen
3. Inaczej ilość pieniądza w gospodarce
4. Nauka o gospodarce
5. Może być gospodarczy, ale można go mierzyć od stóp do czubka głowy
6. W skrócie PLN, waluta stosowana w Polsce
7. Bank, np. Narodowy Bank Polski lub Europejski Bank Centralny

D. Wskaż intruza:

- a) EBC, Frankfurt, dolar, euro
- b) NBP, Warszawa, marka, złoty
- c) inflacja, wzrost cen, deflacja, spadek wartości pieniądza
- d) bank komercyjny, bank centralny, podaż pieniądza, emisja pieniądza

E. Prawda czy fałsz? Zaznacz:

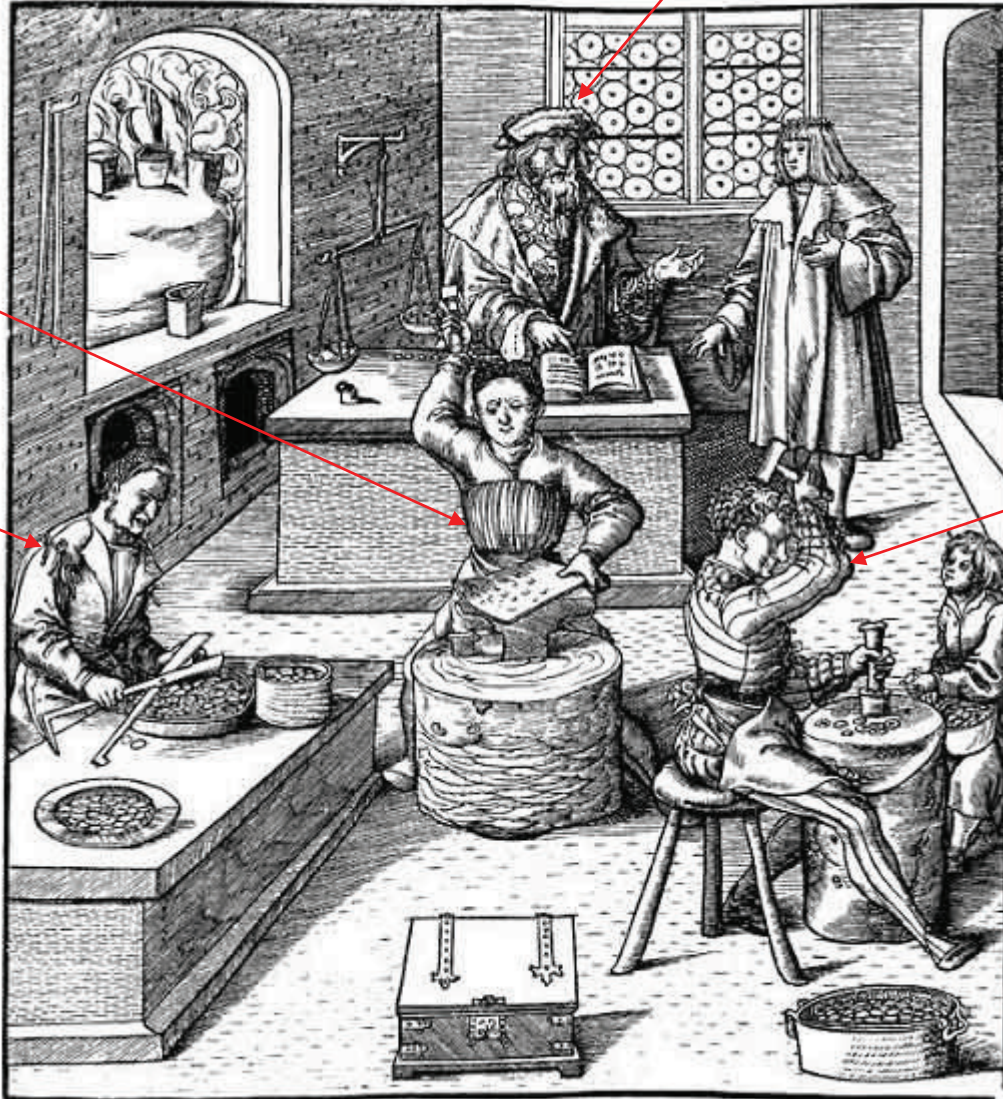
- a) Emitentem polskiego złotego jest Europejski Bank Centralny P / F
- b) Jeśli bank pożycza nam pieniądze to udziela nam kredytu P / F
- c) Jednym z głównych narzędzi polityki pieniężnej jest stopa procentowa P / F
- d) Wpłacając pieniądze do banku na określony czas zakładamy lokatę P / F
- e) Inflacja jest często skutkiem zbyt małej ilości pieniądza w gospodarce P / F
- f) Euro jest walutą 17 państw Unii Europejskiej P / F

F. Zastanów się i odpowiedz, dlaczego:

- a) jedną ze strat ponoszonych przez ludzi w okresie inflacji jest tzw. koszt zdartych zelówek?
- b) dlaczego ludzie chętniej biorą kredyty, kiedy stopy procentowe są niższe?

Warsztaty numizmatyczne

1. Która z osób na obrazku wykonuje jakie czynności? Uszereguj chronologicznie etapy tworzenia monety.

- a. bicie monet
- b. wycinanie krążków
- c. przygotowywanie odpowiedniej próby metalu
- d. formowanie metalu w blachę

2. Korzystając z fizycznego podobieństwa i napisów dopasuj monetę do portretu władcy.

Zygmunt I Stary

Zygmunt II August

Stefan Batory

Zygmunt III Waza

a.

b.

c.

d.

1. Dopasuj podpisy do odpowiednich części monety.

a. Awers złotego dukata Zygmunta I Starego.

AWERS	
	<ol style="list-style-type: none">1. Imię i tytułatura władcy (łac. „SIGIS[mundus] I REX POLO[niae]” – pl. „Zygmunt I Król Polski”2. Wizerunek władcy.3. Data wybicia monety (1546)

b. Rewers szóstaka (sześciu groszy) Stefana Batorego.

REWERS	
	<ol style="list-style-type: none">1. Herb państwa (orzeł, litewska pogoń).2. Data wybicia (1581)3. Opis monety (łac.: GROSS ARGE. SEX – pl.: Sześć Srebrnych Groszy)4. Nominał monety (łac.: VI – pl.: 6)

2. Uszereguj monety od najcenniejszej do najmniej cennej (zwróć uwagę na kruszec, wielkość monety, nazwę i napisy).

Grosz

Dukat

Szóstak

Trojak

3. Korzystając z encyklopedii internetowej, sprawdź, co symbolizowały następujące znaki występujące na rewersach monet.

Orzeł w koronie na głowie

Dwa lwy trzymające tarczę z dwoma krzyżami i koroną

Orzeł z koroną na szyi i zbrojnym ramieniem

Jeździec na koniu (tzw. Pogoń Litewska)

4. Po reformie Decjusza w Polsce funkcjonowały pieniądze o następujących nominałach:

dukat	szóstak	trojak	grosz	szeląg	trzeciak	denar
-------	---------	--------	-------	--------	----------	-------

Przy czym wzajemna wartość wynosiła:

1 dukat = 5 szóstaków = 10 trojaków = 30 groszy = 90 szelągów = 180 trzeciaków =
=540 denarów

- a. Oblicz, który spośród wymienionych pracowników zarabiał najwięcej, a który najmniej.

Mistrz murarski	1 trojak i 9 denarów / dzień
Pisarz miejski	40 dukatów / rok
Robotnik niewykwalifikowany	3 grosze i 6 denarów / dzień
Cieśla okrętowy	9 groszy / dzień

.....

.....

.....

.....

- b. Na ile wymienionych towarów było stać w miesiącu każdego z pracowników?

towar / cena	Mistrz murarski	Robotnik	Pisarz	Cieśla okrętowy
trzewiki / 12 groszy				
koszula / 8 groszy				
korzec pszenicy ² / 16 groszy				
beczka soli / 48 groszy				
krowa / 75 groszy				
koń / 6 dukatów				

.....

.....

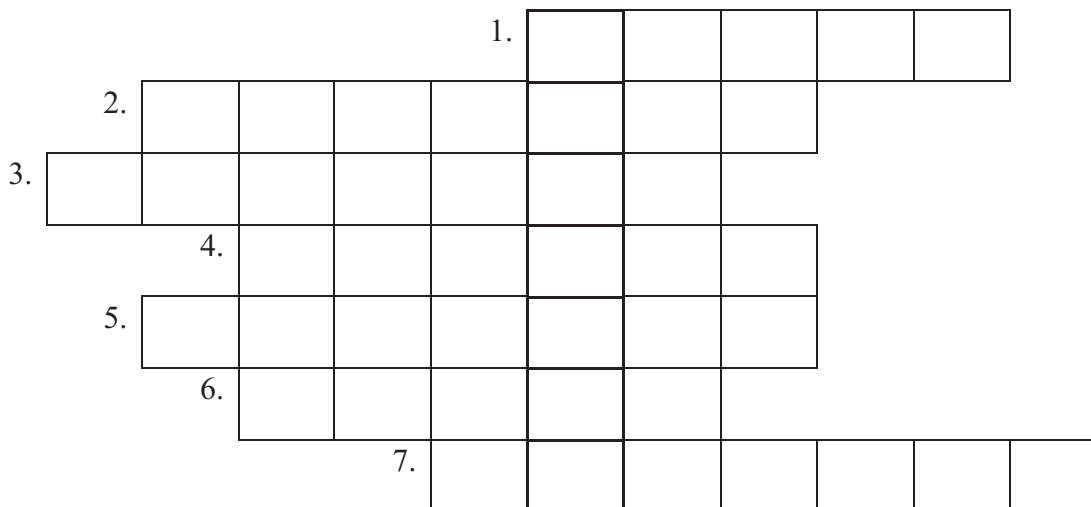
.....

.....

²

Korzec = ok. 50 litrów

5. Rozwiąż krzyżówkę.

1. Złota moneta.
2. Rzemieślnik trudniący się produkcją monet.
3. Zakład produkujący monety.
4. Gruba moneta srebrna o wartości trzech groszy.
5. Imię króla Polski, za panowania którego przeprowadzono reformę monetarną w XVI wieku.
6. Srebrna moneta średniej wielkości, której nazwa pochodzi od niemieckiego słowa „gruby”.
7. Gruba srebrna moneta o wartości 1/5 dukata.

6. Rozwiąż rebus.

a. -----

~~DAL~~

+

N

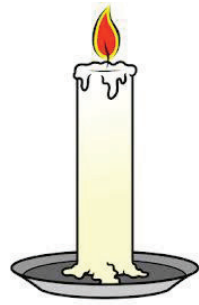
+

~~Ć~~

+

~~ŚWIE~~

7. Odrysuj kontur dukata z czasów Zygmunta I Starego.

Piotr Stanek jest adiunktem w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Doktorat uzyskał w Uniwersytecie Lille 1 (Francja) w 2007 roku broniąc pracę doktorską na temat efektywności podejmowania decyzji w bankach centralnych. Prowadził gościnne wykłady m.in. w Mołdawii (ASEM, Kiszyniów, 2007 r.), na Litwie (ISM, Wilno i Kowno, 2008 r.) we Francji (Uniwersytet Lille 1, 2004-7; ESC Brest-Bretagne 2008-12) oraz w Stanach Zjednoczonych (Grand Valley State University, 2009 i 2013, Roosevelt University Chicago, 2013). Jego badania naukowe i publikacje koncentrują się na tematyce podejmowania decyzji w bankach centralnych (w szczególności w Europejskim Banku Centralnym) oraz wokół problematyki globalnego kryzysu finansowego i gospodarczego, który rozpoczął się w 2007 r.

Adam Julian Zapala jest absolwentem V Liceum Ogólnokształcącego im. Augusta Witkowskiego w Krakowie i studiów magisterskich z zakresu historii na Uniwersytecie Jagiellońskiej. Obecnie doktorant Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dwukrotny stypendysta programu Erasmus: półroczne studia na Universitat Internacional de Catalunya w Barcelonie, trzymiesięczne praktyki w Archivo Historico Provincial de Santa Cruz de Tenerife w San Cristóbal de la Laguna. Animator kultury prowadzący warsztaty dla dzieci i młodzieży w Muzeum Narodowym w Krakowie i Wydawnictwie Bona. Główne zainteresowania badawcze: historia społeczna i gospodarcza Polski późnego średniowiecza.

Historia Willi Decjusza

Jost Ludwig Dietz przybył z Węgier do Krakowa w 1508 roku. W niedługim czasie stał się w tym mieście jedną z najbardziej wpływowych postaci. Justus Ludwik Decjusz, bo tak zaczęto nazywać Alzarczyka w Polsce, był protegowanym swego rodaka, Jakuba Bonera, królewskiego bankiera, twórcy i zarządcy największego imperium handlowego ówczesnej Europy – żup solnych Wieliczki i Bochni. Z jego sekretarza, księgowego i zaufanego zastępcy Decjusz szybko stał się wytrawnym dyplomata, wprawnym finansistą i wysoko postawionym królewskim dostojnikiem. Od roku 1520 piastował stanowisko sekretarza króla Zygmunta Starego, by później zostać jego doradcą i zwierzchnikiem mennic koronnych. Dzięki licznym talentom, własnym rozprawom literackim i historycznym, wielu podróżom oraz zamiłowaniu naukowemu, cieszył się szacunkiem i przyjaźnią najwybitniejszych humanistów Europy. Znał Marcina Lutra i Erazma z Rotterdamu, bliższe stosunki łączyły go także z dworem Habsburgów.

W roku 1528 Justus Decjusz zakupił część Przegorzał i Wolę Chełmską pod Krakowem, by wybudować tam podmiejską willę na wzór modnych w okolicach Florencji i Rzymu posiadłości, będących miejscem wypoczynku, spotkań i dysput filozoficznych. Do budowy zatrudnił trzech włoskich architektów: Jana Ciniego ze Sieny, Zenobiusza Gianottiego z Rzymu i Filipa z Fiesole. W roku 1535 rezydencja była już gotowa, stając się wkrótce miejscem spotkań przedstawicieli różnych kultur i narodowości, wymiany poglądów i twórczej konfrontacji różnych przekonań.

Po śmierci patrona rodu, w roku 1545, posiadłość przejął jego syn, Justus junior, znany jako czołowy innowierca stolicy Rzeczypospolitej. Zwolennicy religijnych nowinek, uczniowie Lutra i Kalwina, w Willi Decjusza odnajdywali atmosferę tolerancji i wolności.

W 1590 roku posiadłość kupił Sebastian Lubomirski, który dokonał przebudowy willi. W roku 1630 budynek podwyższono o jedno piętro, z wielką salą reprezentacyjną, dodano dwie alkierzowe wieże i łączącą je trzykondygnacyjną loggię arkadową. Wzór zaczerpnięto najprawdopodobniej z renesansowego traktatu Sebastiana Serlia, a przebudowę nadzorował nadworny architekt Lubomirskich – Maciej Trapola. Z tego też okresu pochodzi pierwsza oficyna Willi, zwana dzisiaj Domem Łaskiego.

Wiek XVIII był dla Willi Decjusza mniej łaskawy. Posiadłość często zmieniała właścicieli, którzy nie zawsze gospodarowali w niej w sposób należyty. Pod rządami Sanguszków, którzy ponoć odnowili budowlę i wprowadzili zmiany w wystroju wnętrza, zaważyło się całe drugie piętro. Nie bacząc na rozmiary katastrofy, posiadłość odkupił Andrzej Morzkowski, starosta barcicki. Jeszcze później – tym razem już szczęśliwie – willa trafiła w ręce Wielowiejskich. Joanna z Wielowiejskich Ledóchowska, przemieniła jeszcze w latach dwudziestych zniszczoną, otoczoną murami willę w swą letnią rezydencję. Największej przemianie uległ ogród, podług ówczesnej mody przeistoczony w angielski park krajobrazowy.

W latach czterdziestych, posiadłością zainteresowała się Henrietta z Ankwiczów Kuczkowska. Wróciwszy do kraju u boku swego drugiego męża, Kazimierza Kuczkowskiego,

starala się utrzymywać zażyłe stosunki z arystokracją. Willa przeszła kolejną, pochłaniającą niemało środków, przebudowę. Powstały wówczas reprezentacyjne schody wejściowe, balkony wież i attyka wieńcząca budowlę. Rozrzutny tryb życia ostatecznie doprowadził Henriettę do katastrofy finansowej. Zabytkowe ruchomości zostały wyprzedane, a Las Wolski wycięto na opał.

W latach siedemdziesiątych XIX wieku Willa Decjusza raz jeszcze odzyskała swój dawny splendor. Stało się to za sprawą Marceliny i Aleksandra Romualda Czartoryskich, ostatnich arystokratycznych właścicieli. Marcelina, córka Michała Radziwiłła i Emilii z Worcellów wychowywała się w Wiedniu, a następnie mieszkała w Paryżu, gdzie zawarła też wiele przyjaźni z wybitnymi przedstawicielami sfer polskiej emigracji i francuskich kół literackich i artystycznych. Pożar Willi Decjusza w roku 1882 zmusił Czartoryskich do tymczasowej przeprowadzki do centrum miasta, lecz wkrótce po przebudowie willi, odbywającej się pod kierunkiem Tadeusza Stryjeńskiego, małżeństwo powróciło do rezydencji na Woli. Ten ostatni remont nadał Willi Decjusza neorenesansowy kształt ze znanym nam obecnie układem sal. W tym czasie powstały także reprezentacyjne drewniane schody wiodące z hallu na parterze na wyższe kondygnacje budynku.

Wraz ze śmiercią Aleksandra (w 1886 roku) i Marceliny (w 1894 roku) Czartoryskich skończył się okres świetności Willi Decjusza. W czasie I wojny światowej zakwaterowano w niej wojsko, potem zamieniono ją w dom czynszowy. II wojna pogłębiła dewastację budynku – willa stała się siedzibą hitlerowskiej policji. Po wojnie mieściły się tu kolejno: szkoła rewidentów spółdzielczości, internat, oddział gruźliczy szpitala im. dr Anki. W latach siedemdziesiątych willa popadła w całkowitą ruinę i trudno było sobie wyobrazić, że kiedykolwiek powróci do niej życie.

A jednak w roku 1996 Willa Decjusza znowu otworzyła swe podwoje. Odrestaurowana staraniem Gminy Miasta Krakowa, odzyskała dawny blask. Zarządzające Willą Decjusza Stowarzyszenie, nawiązując do humanistycznego ducha swego patrona, stawia sobie za cel stworzenie forum dla dialogu kultur. Promuje tym samym pluralizm i tolerancję w życiu publicznym, szczególną uwagę poświęcając prawom i kulturom mniejszości narodowych i etnicznych. U podstaw wszelkich programów Stowarzyszenia leży bowiem idea spotkań przedstawicieli różnych dziedzin nauki i kultury, różnych narodowości, wreszcie różnych obszarów zainteresowań – idea wymiany myśli i poszukiwania bodźców do twórczej pracy.